د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

A R T

اتم ټولګی

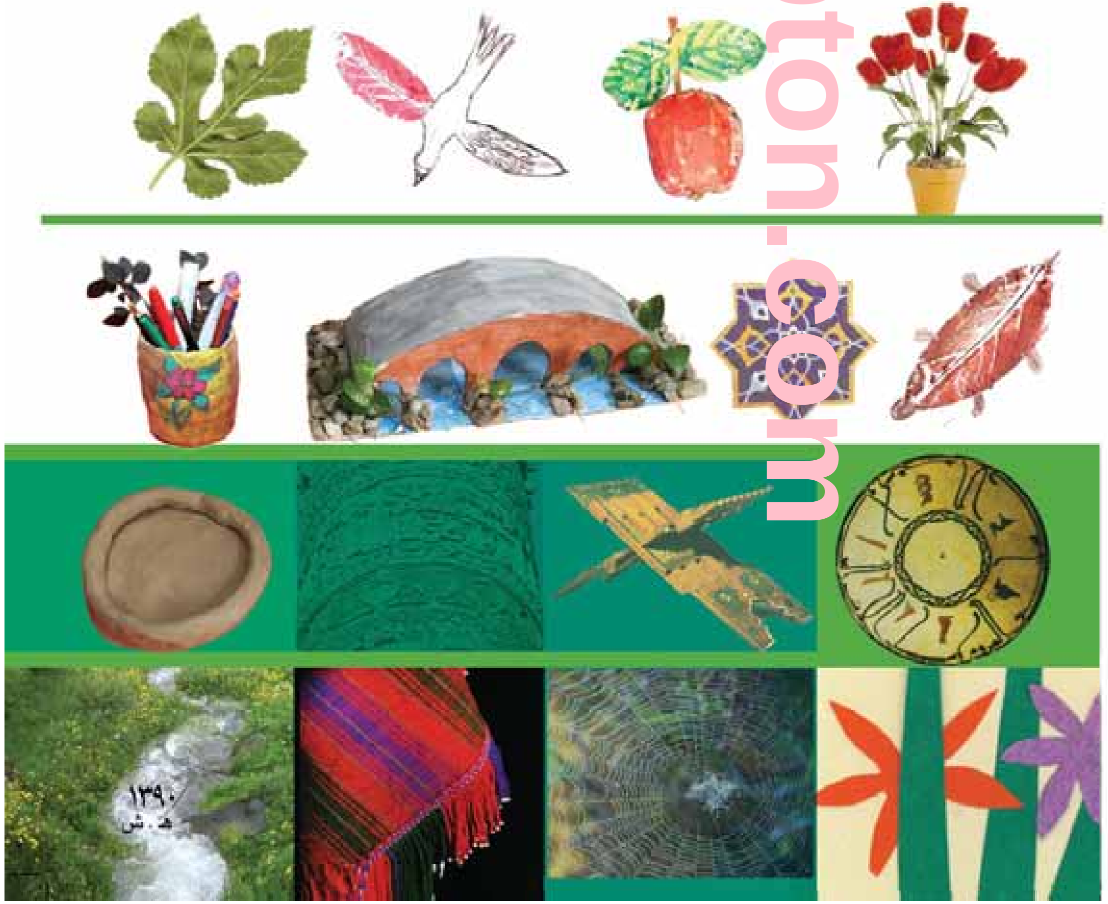

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

ISBN 978-9936-25-035-2

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

ART

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمی او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو اډیټوران

عبد الحیٰ (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی

مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنگي کمېټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمېټه:

_ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

_ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

_ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر گلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستــان دی — دا عزت د هــر افــغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی يې قهرمـــان دی
دا وطن د ټولو کـور دی — د بـــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د تـــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، گوجـر دي — پـــاميـريان، نورستانيـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ايمـــاق، هم پشه ۍان
دا هيـــواد به تل ځليږي — لـــکـــه لمـر پر شنه اسمان
په سينـــه کې د اسيـــا به — لـــکـــه زړه وي جـاويدان
نوم د حق مو دی رهبـــر — وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهنې د وزیر پیغام

گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زیاتې شوې دي. د زده‌کړې په بهیر کې د زده‌کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده‌کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې برياوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توگه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرگندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډگر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې يې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې يې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

لړلیک

	سرلیک	مخ
١	په سیايي ټکو انځورګري	١
٢	د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)	٣
٣	په طبیعي موادو ټاپه کاري	٧
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	٩
٥	د لیرې، نږدې اوریتم سره اشنا کیدل	١١
٦	د طبیعي منظرې انځورګري	١٥
٧	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	١٧
٨	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	١٩
٩	له اسلامي هنرونو سره آشنایي	٢١
١٠	له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول	٢٥
١١	دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي	٢٧
١٢	د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي	٣١

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنایي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل) جوړول	۳۷
۱٥	له اسلامي هنرونو سره اشنایي	۳۹
۱٦	له ختيوڅخه د قلمدانۍ جوړول	٤۳
۱۷	له منياتورۍ سره اشنایي	٤٥
۱۸	د قرآنکريم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنایي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره اشنایي	٥۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره شنايي	٥٥
۲۲	د منابعو فهرست	٥٦

۱

د سيايي په تکو انځور
آيا کله مو د اسمان په وريځو کې، اشنا شکل ليدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د يوه کاغذ پر مخ واچوئ، بيا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بيا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځير سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاويو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پيدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزياتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې ليدلی دی بشپړ کړئ او هغه نوروته وروښيئ.

(۱- انځور) د سيايي هر تکی چې د کاغذ پر مخ پرېږدئ کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

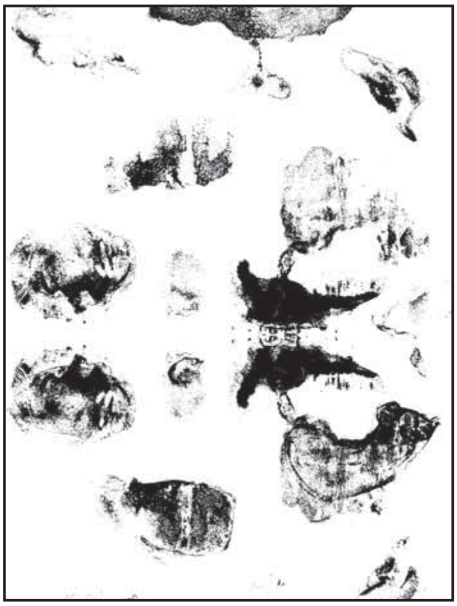

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

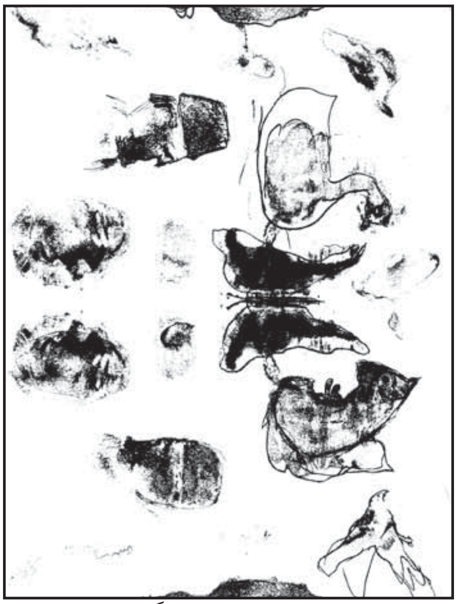

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وڅرخوئ او ګورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وګورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړشي:

تمرین:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپي انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنایي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

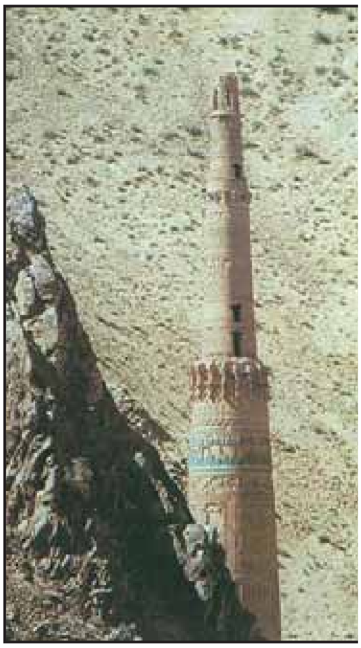

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا وموندله. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،مانیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزني کې د (ایینې) مانۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکرې بازار د یادولو وړ دي د سلجوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دی.غوریانو هم ډېرې لویې ودانۍ جوړې کړې وې چې یوه بېلګه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتي او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (غیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ ډبره کیښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲ انځور) د جام په منار لیکل شوی کتیبې.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو،بوټو، دکچ کاریو د ډیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتیاېې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

(۳انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبې چې په سوره مریم پورې اړه لري.

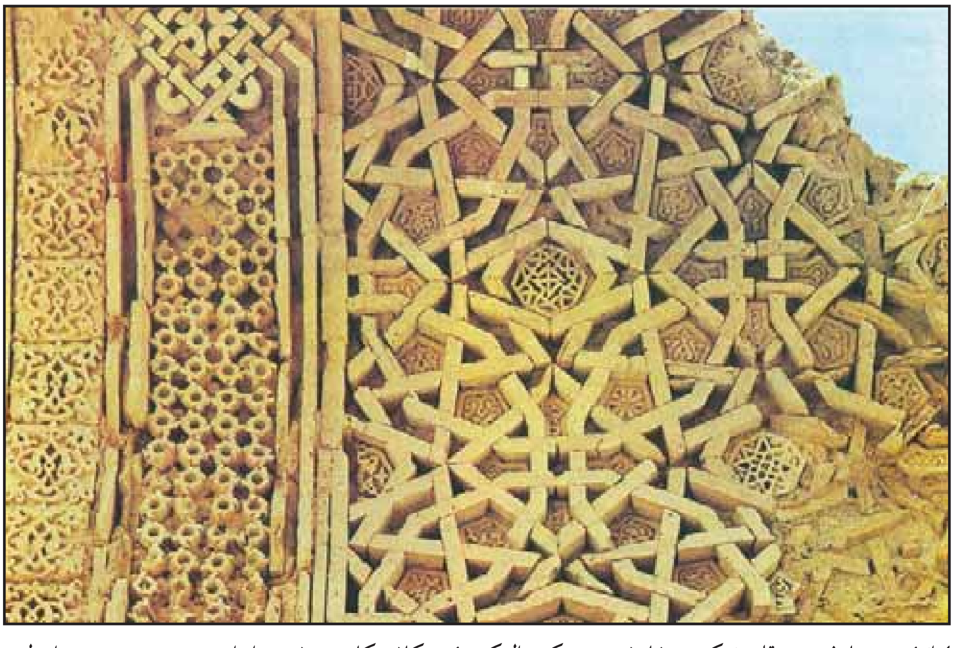

(٤ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کنډوالو کې ځینې کاشي کارئ په شپږمه او اومه هجري پیړی پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانیو جوړولو بهیر د چنګیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئیني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویوودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میزرا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د یادولو وړ دي.
د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د (ګوهرشاد بیګم) زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت په لسمه هجري پیړې کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو دمعمارۍ دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د .

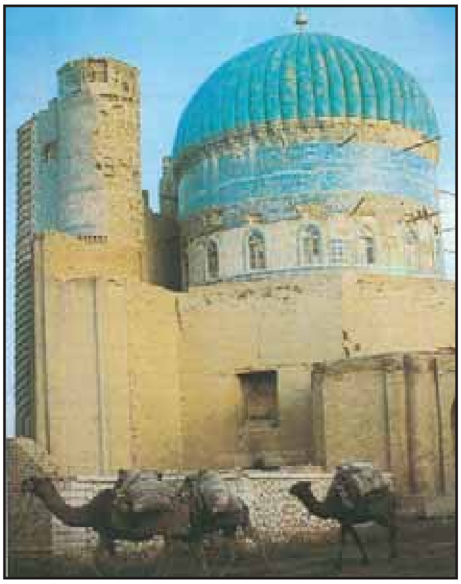

(۵ انځور)په نهمه هجري پیړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

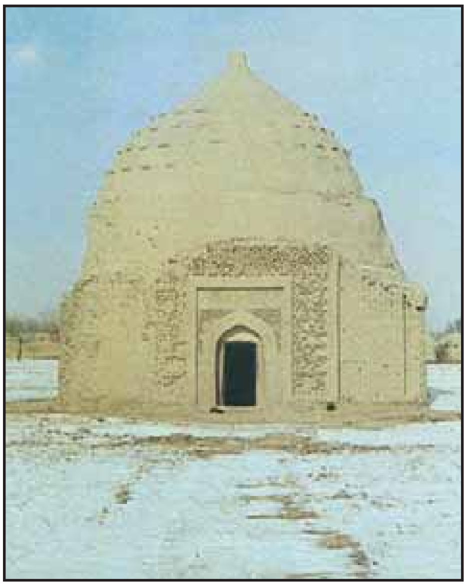

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تیږو څخه جوړه شوې ده چې اتیاوو کسانو تېروتو ړونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختیځو برخو کې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهوري یې دادي: (علم ګنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بګرامیو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

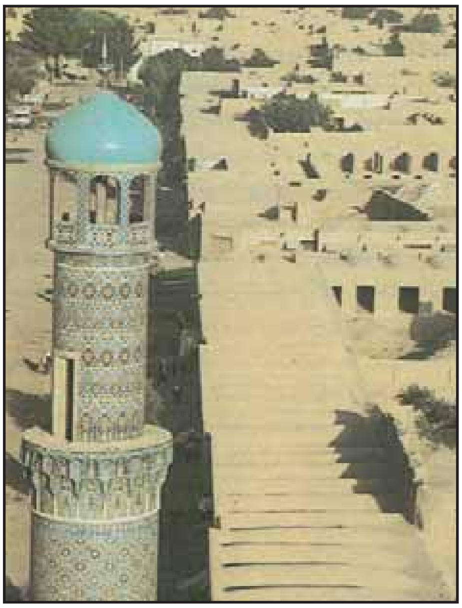

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

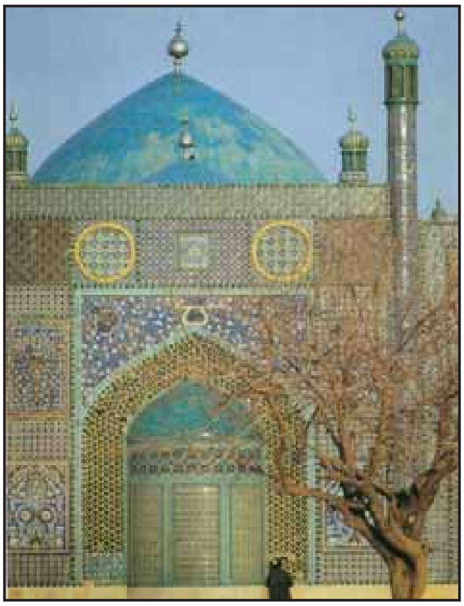

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

تمرین:

۱- ستاسې په چاپیریال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲- په اسلامي ودانیو کې له کومو موادو څخه کار اخیستل کیده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانیو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳

په طبيعي موادو ټاپه کول

آيا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شيانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګينو مهرونو څخه په کار اخيستنه ټاپه کول سرته رسيږي. مهرونه په دوو ډلو ويشل کيږي: تيارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبيعي مواد چې ډېر شکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تيارو يا طبيعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجيبه او حيرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنګه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنګه کولی شو چې د ميوو او سبو د عمودي اوافقي نيمولو او پريکولو څخه ګټه واخلو او له نيمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبيعي موادو په ټاپه کولو کې د پديدې ښېلې سطحې بايد په پام کې ونيول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابيلو طبيعي جوړښتونو سره آشنا کيږئ او نوي انځورونه پيدا کوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبيعي موادو د ټاپې تر سرته رسولو وروسته کله چې رنگونه وچ شول، په جوړشوو انځورونو ، نوي او تازه رسمونه وکاږئ. بيا انځورونو ته په ځير وگورئ او د خطونو په ورزياتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

(۳ انځور) په طبيعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

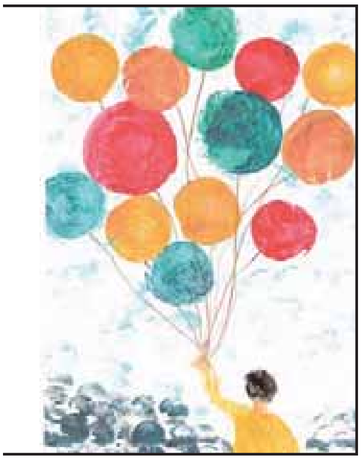

(٤ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

تمرين:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وگورئ، څه ډول يوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه لیدلي دي؟

خلك په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه یو بل ته ورکوي، لکه: د میلمستیا کارت،د قرآنکریم د ختم کارت ، د کوچني اختر د مبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر بېره په هغو کارتونو چې په بازار کې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. دکارت د جوړېدو لپاره باید موضوع وټاکل شي. وروسته یې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی یو سپین او یا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نیولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. د کاغذ منځ په پنسل او یا کوم شي باندې چې تیزه څوکه ولري، یو خط کش کړئ ترڅوله سم نیمایې څخه قات شي. لومړی د کارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

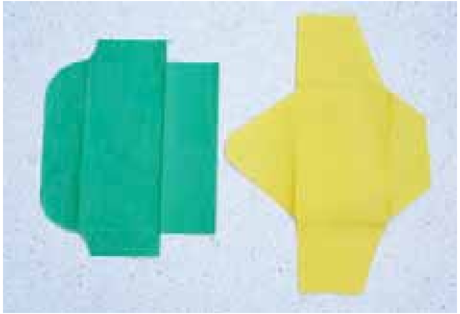

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځورګري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول یا رنګه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او یا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او یا له څنګ په څنګ ایښودلو څخه کار واخلئ.

ځینې کولاژونه پنډ وي پام کوئ چې ستاسې کارت زیات پنډ نه شي او په پاکټ کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او یا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښونو او لارو چارو څخه یوه لاره د هغو د بشپړیدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکلیو انځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د لیکلو برخه ولیکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونیسئ. دیوه پاکټ د جوړولو لپاره بیلا بیلې لارې شته. تاسې کولی شئ یو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړېدو طریقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره یوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لاره داده چې خپل کارت د یوه سپین کاغذ په منځ کې کیږدئ او بیا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو یې مثلثونه رسم کړئ او بیا اضافي ځایونه بیاتې کړئ او د تتو خطو ځایونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تیار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډو پورې ونه نښلي وروسته بیا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کیږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته یې ورکړئ.

تمرین:

۱- دیوې ځانګړې ورځې په مناسبت یو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طریقه یې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه یو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره اشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سرېو د سترګواو د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

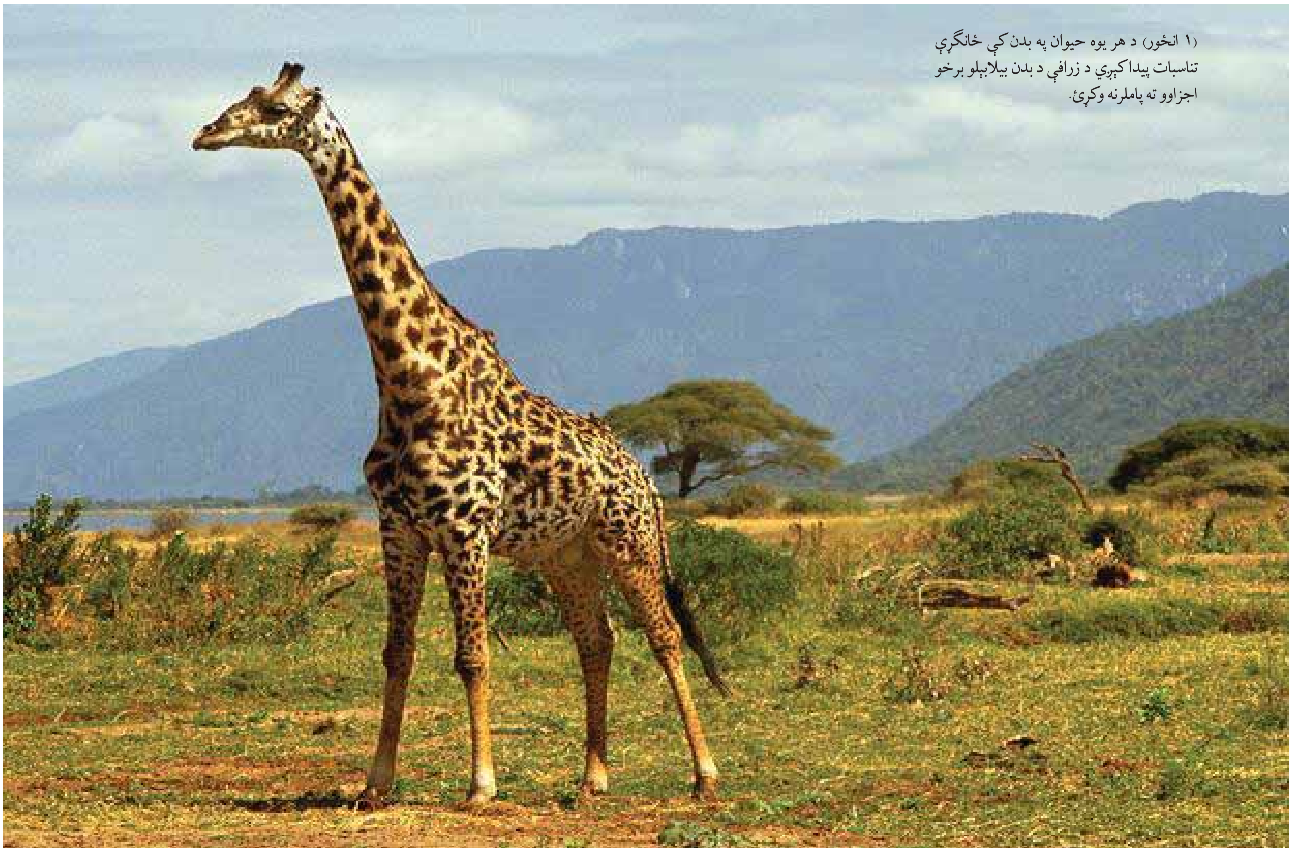

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پيداکېږي د زرافې د بدن بيلابيلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

پدیده کې د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي.په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړې تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځېدلی دی.
انسان د غرونو، تیږو، ونو ، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوې پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په خټه کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.
پر سپکتیو: (لریوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لېرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو بڼو ویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لیرې وي کم رنګه ، لنډې او جزییات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لېرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونوکې تناسب، د نباتاتو حیوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل ، وریځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غنې په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنګه په متضادو رنګو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه: (تیره رنګونه د روښانه رنګو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وګورئ او د لېریوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو ځانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنګونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثاروکې، لکه: د کاشي کاری په انځور کې یا د قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحرد اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ریتم په هنري اثارو کې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کیدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د ستړي کوونکي تکرار مخنیوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

(٦ انځور) د وریځو تکرار په آسمان کې یو ځانګړی ریتم رامنځ ته کوي.

(٧ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

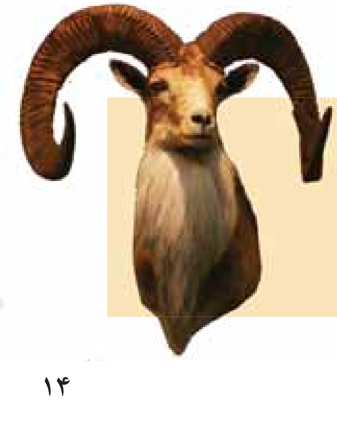

تمرین:

۱- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږیږئ.

۲- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

٦

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کې د ليدنې ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

دګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، دګودر غاړه، د طبيعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبيعت فضا د انځورګرۍ له صفحې څخه ډېره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه ورو کې کړو او د انځورګرۍ په پاڼه کې يې ځای کړو.

لومړی په خپل شـاوخوا کې يوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصميم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی افق او بيا عرونه انځور کړئ.
رسم کړی او بيا افق او بيا عرونه انځور کړئ.

(۲ تصوير) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

پـه غور او دقت هغې ته وگورئ او بیا هر هغه شـی چې ډېـر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شیان ورزیات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنگه پنسل چې کم رنگه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ریتم ته په طبیعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور گرۍ کې وښیاست.

کله مو چې طرحه بشـپړ شـوه، نو بیا د طبیعت رنگونه په ډېر دقت وگورئ. تاسې

کولی شئ په خپل انځور کې له طبیعي رنگونـو څخه کارواخلـئ او یا د خپل احسـاس د بیانولو لپـاره ذهني رنگونه د طبیعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنگونو ورته والی او هم غږي وښیئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

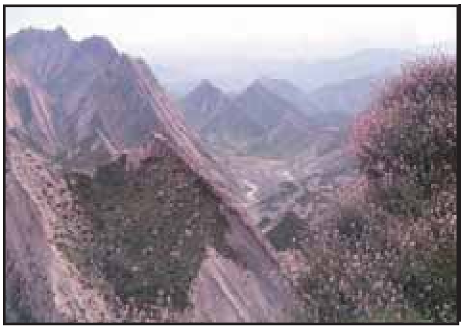

(٥ انځور) لومړی غرونه او بیا ونې انځور کړئ.

تمرین:

له ټولگي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پیل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ريښتيني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځورګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه او لوبې د انځورګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختونو کې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجونه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هر وګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپلواکۍ جشن چې هر کال د زمرې په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان دهغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي پـه موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نږدې کېږي په همغه اندازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښیږي په هلکه یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوې وي، انځور کړئ او ننداری ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

۴- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه يو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې يو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګونو باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسونو کلک کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم یو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیب په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوې مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنځ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې ځوړند کړئ بیا یې د کوټې له چت را وځروئ او که دا شکلونه کړکۍ ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهيږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحي د نازيليدو ځای دی، را ښکاره شـو. وروسـته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسـپانيې پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دی.

مسـلمانانو لومـړی، د دوو معاصـرو او لويو تمدونـو د هنرمندانـو د(بيزانس او اسـلامي نړۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سـپيڅلي دين د راخرګنديدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره ګټه او چته کړه. په نوو مسـلمان شـوو هېوادو کې د وخـت پـه تيريدو هنرمندانو هلـې ځلې وکړې چې د اسـلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثاروکې پيدا کړي. اسـلامي اعتقادات، لکه: د لـوی خدای(ج) يووالـی، د مخلوق يووالی (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلی

(۱ تصوير) د هرات پـه (ګذرګاه) کې د (خواجـه عبدالله انصاري) په قبر د بسـم الله الرحمن الرحيـم ليکنه چې کاشي شوي ده.

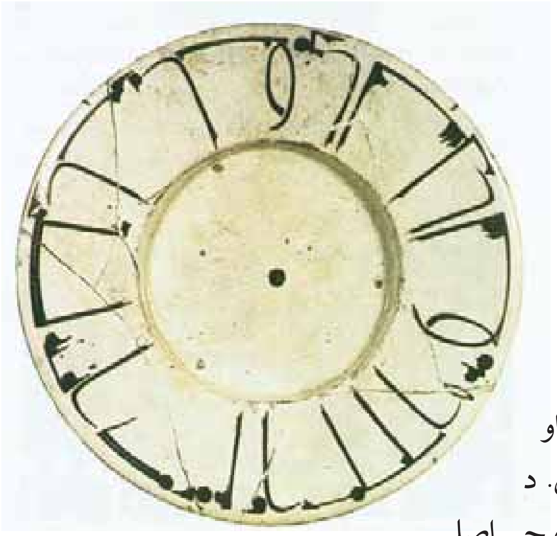

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرګندوی) دي په ښکلا ښکلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د ښکلا ښکلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح (ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د ښکلا ښکلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصویر) د مصر د قاهرې په شمالی هدیره کې د (قایت بیګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانویه کالو په دوره پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

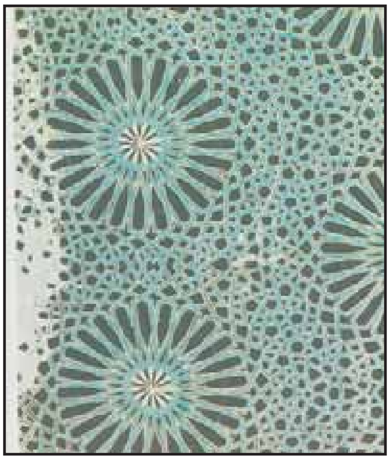

(٤ انځور) په اومه پيړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٥ انځور) په اومه هجري پيړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پيړۍ کې په ایران کې (سجاده ايي)قالينچه

د لرګيـو لوښـې، درخت ټوټې ، قالينـې او د کتابونو جوړول يې نـورې لاس تـه راوړنې دي. که څه هم په ننـی نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحيو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډيزاينونه يې درلودل. په اسـلامي هنر کې د ډيزاينونو برخه له هنر سـره يو ځای شوه، ترڅو مسـلمانان هره شيبه په نظم،ښکلا ،برابـرۍ او هم غـبرۍ کې ژوندوکړي. د اسـلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظريفې او دقيقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنيو پيړيو کې هنري ښـکلا وې په هندسـي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د وښـو او بوټو شـکلونه (اشکال ګياهي) او اسلامي ډيزاينونه (مارپيچي) شـامل وو. وروسـته يې په کاشي کاريو، سفالي او فلزي لوښـو، د ټوکـر په ټوټو، قالينـو ، ميناتوري د الوتونکـو، حيواناتو او انسانانو په انځورونوکې رواج وموند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۷ انځور) پـه څلورمه هجري پیړۍ کې په هسپانیه کې د (قرطبه) جامع جومات.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبیعت څخه په تقلید پیل وکړاو د شکلونو په ساده کولو کې یې له ظاهري شکل څخه ډډه وکړه، ترڅو د لیدونکي ذهـن له واقعي نړۍ څخه بیل او معنوي نړۍ ته یې را وبولـي، نو څکه پـه قرآنکریم او جـای نمازونو باندې د انسـان او حیـوان تصویرونه نـه انځوروي، په دې نمونو کې هندسـي پیچلي خطونه او رنګونه په اسـلامي ډیزاینونو کې د سـترګو د حرکت سبب ګرځـي چـې د لیدونکي ذهـن په یوه نقطـه کې نه دریږي دا ریتمیک حرکت د نقشـونو په طراحۍ کې د ریاضي په شان نظم لیدل کېږي، تعادل او هم غږي چې په نیول شـوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې سـربېره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د یوالي ځرګندونه کوي.

تمرین:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږیږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې مولیدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه یې څولیکې ولیکئ.

۳- کومې هنرې ځانګې پیژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د یزه بنه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول

ایا د اسلامي ډیزاینونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهېږئ؟

(۱ تصویر) په راولپنډۍ کې د (معي الدين .... د مقبري کاشي کاري.

(۲ تصویر) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوي ده.

د قالیني او کاشي د ښکلو ډیزاینونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډیزاین پیدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې یې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته یې ولیږدوئ او بیا یې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډیزاین د میز پر سر انځور کړئ او په تخته یې کېږدئ او بیا دترس کاغذ وربانديې سربېره داسې ټینګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډیزاین خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډیزاین اصلي خطونه وکاږئ او وروسته یې جزییات رسامي کړئ. کله موچې ډیزاین بشپړ کړ، هغه له اصلي ډیزاین څخه جلاکړئ. اصلي طراحي لیرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډیزاین د دویم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لړ پنډکاغذ یا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د میز په تخته د سکاشتیب په وسیله یې ځلور واړه څنډې ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(۱۵انځور) یوه بله مرحله.

یووار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدول شي. وروسته د ترس کاغذ له ډبل کاغذڅخه جلا کړئ او وګورئ چې ډیزاین په بشپړه توګه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډیزاین بشپړ، نو په هغه صورت کې د رنګه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابی رنګونوڅخه یو ډیر تیاره رنګ جوړ کړئ او هغه ځایونه چې تیاره معلومېږي، رنګه کړئ او بیا له روښانه رنګونو څخه رنګونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ، ترڅو رنګول بشپړ شي. وروسته کاغذ له میز او یا د نقاشی له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

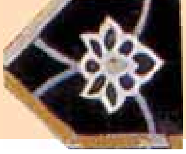

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلی کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

11

د لیک د ښکلا له هنر سره اشنايي.

«من کتب بسم الله الرحمن الرحیم مجودة تعظیماً الله غفرالله له.
څوک چې د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن الرحیم په ښکلي خط ولیکي الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښکلي لیکلوهنر د اسلامي لومړیو پیړیو لومړنۍ پدیده ده چې د اسلام د سپیڅلي دین له خپریدو نه وروسته یې په مکه معظمه کې پراختیا او پر مختیا وموند له. د سواد زده کړه پیل شوه او لومړني قرآن کریمونه په ((کوفي خط))

(۱ انځور) د یاقوت المستعصمی امضاء)

ولیکل شول. اسلامي حسن خط د قرآنکریم او نبوي احادیثو دلیکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته یې ډېر ارزښت درلود.

د هغوی د هڅوپه نتیجه کې یې د الهي کلام لپاره یو په زړه پورې هنر چې د هغې د ښکلا ارزښت یې درلود، مینځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق (رض) او حضرت عثمان (رض) ته دنده وسپارله چې د قرآنکریم نسخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسته یې مقابله کړي او په واحد شکل یې ولیکي.

د قرآنکریم په لیکلو سربېره د قرآني آیاتونو، حدیثونو ،دوعاګانو او مبارکو نومونو بېلا بېلو لیکنې په ودانیو ، په ځانګړي ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سفالي لوښو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه یا لیکنې له هندسي ډیزاینونو سره د ښکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کیدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرې پیړۍ په دویمه نیمایي کې د قرآنکریم د دوو لمړنیو صفحوپه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط لیکل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دریمه هجري پیړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پوري ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوي لیکونه، لکه: ریحان او محقق د قرآنکریم د سورتونو د عنوانونو لپاره او د توقیع خط چې قاضیانو به د اسنادو په لیکلو کې ترې کار اخیست د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونو د عنوانونو دلیکلو لپاره او د ولایتونو حاکمانو په دې خط لیکنې کولې.

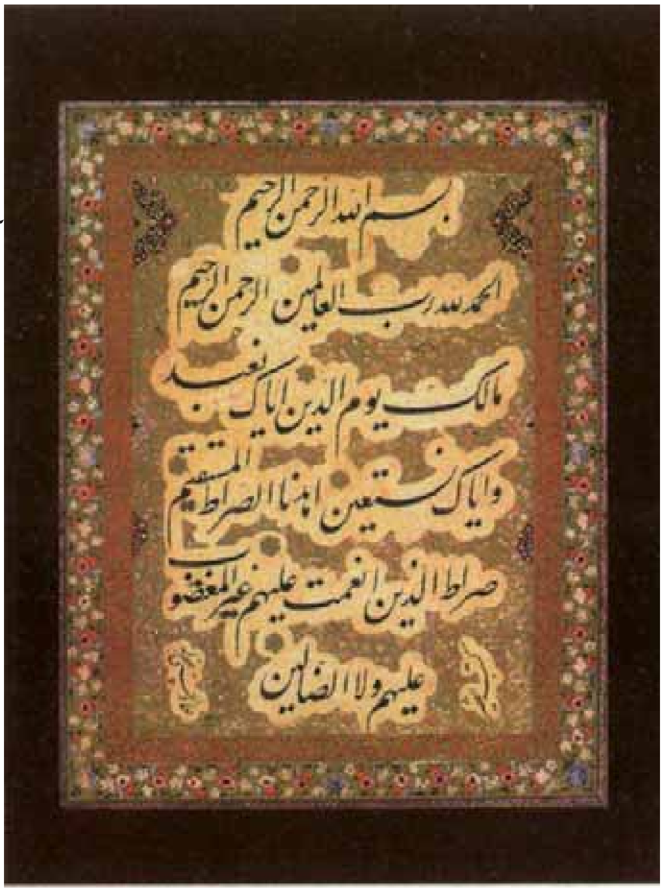

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عما دحسیني هراتي لیکنه.)

د نسخ او ثلث خطونو په منځ ته را تگ سره په اسلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونو د ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشخصه کړه) ، (یاقوت مستعصمي (چې بېل بېل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او(احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې ساری نه درلود.) اتمه هجري پیړۍ د خط د ښکلا یوه ډېره ښه دوره وه د خط په ښکلا سربېره د دې پیړۍ هنرمندانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نــوي ليكونه، لكه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له تركيب څخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوی دی). او د شكست خط يې وكاراوه . د نستعليق ليک په اسلامي دوره کې وروستنی پړاو دی.په دې ليک ډېرو خطاطانو ليکنې کړې دي، لكه: (مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني) چې ليک يې د کمال لوړې درجې ته رسولی دی.هنرمندانو بېل بېــل اســلامي خطونــه پــه ديوالونــو، ودانيــو، دروازو، د منبرونــو په ديوالونــو، د قرآنكريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوكرانو باندې كارولي دي.

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښكلي ليک نمونې مو په كومو ځايونو كې ليدلي دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلكوكورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له كومو موادو څخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواكې وينئ، كوم اسلامي ښكلی ليک په كې كارول شوی دی؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو ياكلي كې نامتو خطاط شته؟ په دې هكله معلومات وړاندې كړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٢

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آیتونه په ښکلې بڼه لیکلي دي. د بسم الرحمن الرحیم څو نمونې مو په کتابونو، دټلویزیون په صفحه او د جوماتونو په دیوالونو لیدلي دي؟
د نیمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله یو ښکلی تصویر پیدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سرېې داسې ونښلوئ چې ونه ښورېږي. هیرمو نه شي چې د بسم الله د لیکو په وخت کې باید اودس وکړئ. د بسم الله لیکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.
اصلي کاغذ د نقاشۍ د میز په تخته باندې په سکاشتیپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښورېږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پرسېږي له وچېدو وروسته به رنګونه بیا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړې ډېره تیاره سیایي انتخاب کړئ.

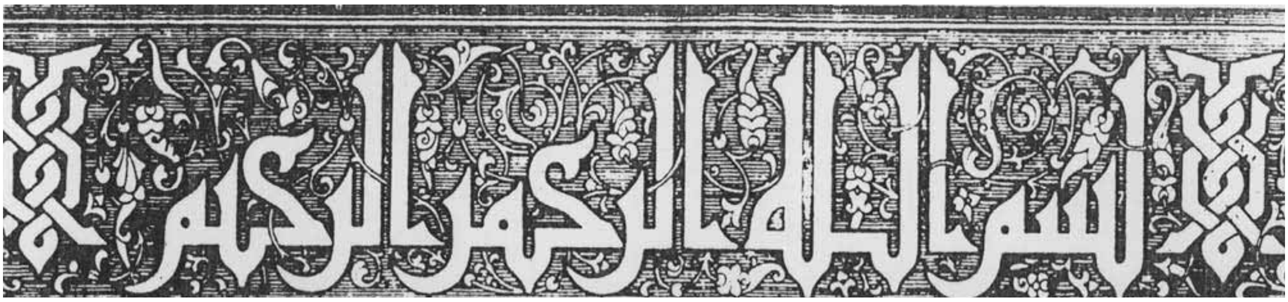

د مویک قلم په اوبو لوند کړئ او د آبی رنګونودخپلې خوښې په رنګ یې ککړ کړئ
وروسته مویک قلم د رسامی په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي
شیشه یې لوښو او یا د ابي رنګونو د قوتی په سرپوښ ومښئ، ترڅو رنګ او اوبه
ښــه سره ګډاو ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې نښلي
د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړ شي.
ستاسې تیار شوی رنګ د مویک قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر
غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطی په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ.
کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډکه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې
پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت
کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي.
رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د
کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.
د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامی له تختې څخه یې جلا
کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

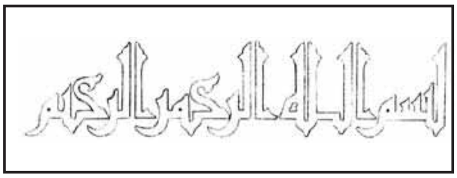

تمرین:

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

ایا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډير لويه ګنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله اله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زموږ په ګران هېواد کې شتون لري چې د معماري له نظره سره ورته والي لري او د طبيعي چاپيريال د ښکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفهان کې يو لوی اوښکلی ...مات چې لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

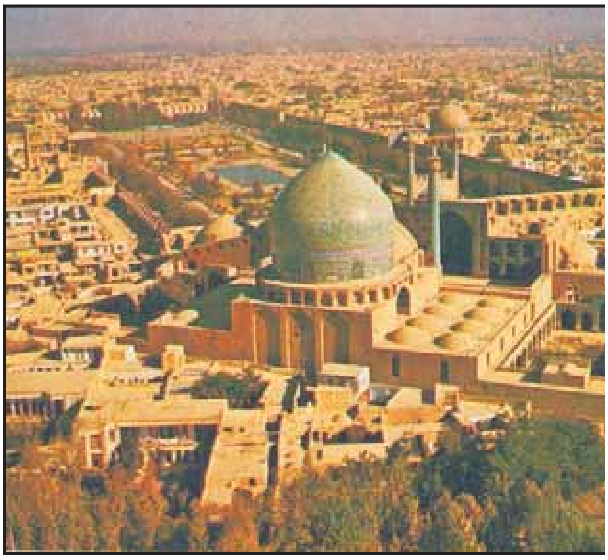

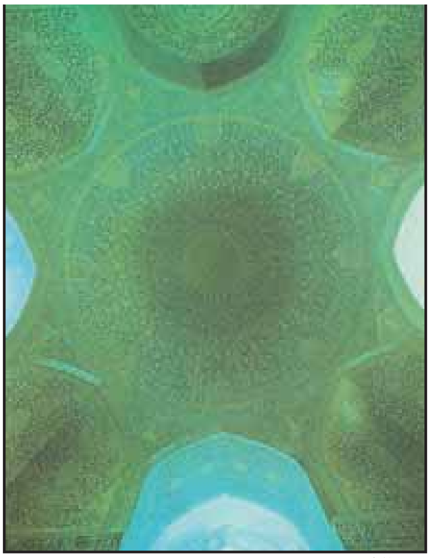

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکيې د استا نبول په جومات کې لويه مرکزي گنبده

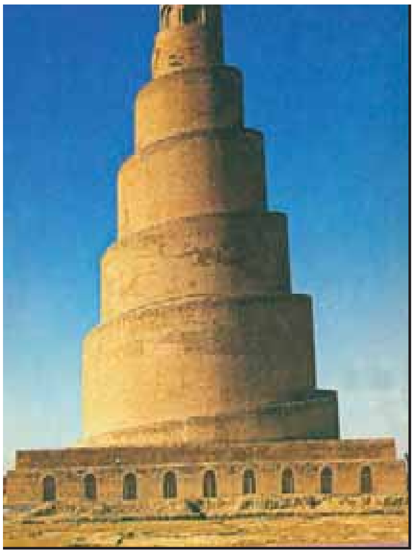

(٤ انځور) د دريمې هجري پيړۍ په سر کې د اسلامي نړۍ د عراق د سامرا لوی جومات چې مناری يې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتيا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټينگښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه يو شان نسبت هغه محورته چې په منځنۍ برخه کې دی)، لکه: د يو ې گنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره يوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتيا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کيدې چې له طبيعي عواملو څخه ډير زيات کار واخيستل شي.د مثال په توگه په ښاري اسلامي معماری او ودانيو کې له نور او رڼا څخه گټه اخيستنه داسې وه چې له يوې خوايې انسان د پاک خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبيعي روښنايي وسيله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ويشل کيږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانيو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرايونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډيرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای(ج) د سجدې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلوڅخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې ګنبده جوړېږي. ګنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړیږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطوڅخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره ګنبدې په زیارتونو هم راوج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې دګنبدو په څنګ کې جوړیدې چې د منارو منځ به مارپیچي و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټولوخلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړیدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې دګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای (ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. دګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولوکې د محراب ښکلا ځانګړې ارزښت لري.

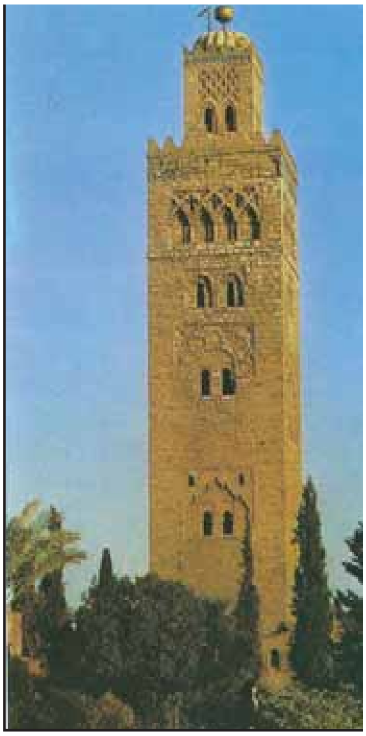

(۵ تصویر)په مراکش کې دکتوبیه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

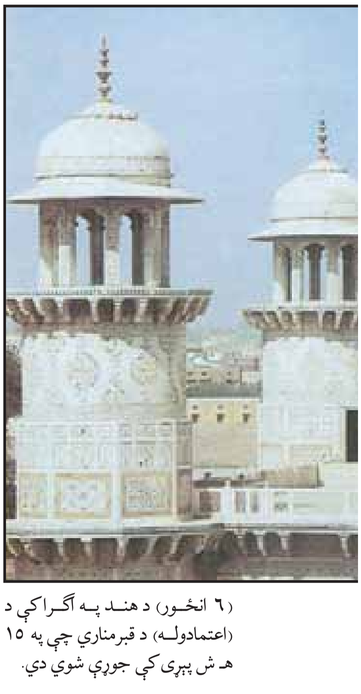

(٦ انځور) د هند په آګرا کې د (اعتمادوله) د قبرمنارې چې په ۱۵ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

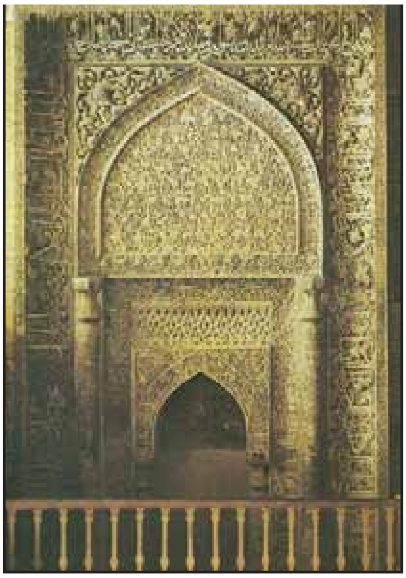

(۷ انځور) د اصفـان د جامع جومات محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسې محراب په لسمه پیړی کې.

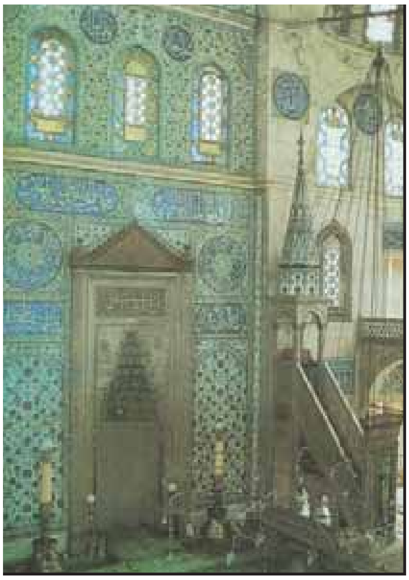

(۱۹ انځور) د ترکیې په استانبول کې د (سوکولو) جومات محراب او منبر په لسمه هجري پیړی کې.

(۱۰ نځور) د مصر په قاهره کې د (مؤید) د جومات منبر.

محراب د قبلې لوری ښيي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ دريږي. له دې امله په هر جومات کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوي ورکوي.

په زیاتره جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وغظ په وخت کې ولیدل شي او غږ يې واوریدل شي. د وخت په تیریدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحی او ښکلا کې ډېر توپیرونه لیدل کیدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معماری بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور اوګډپیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانیه کې د قرطبه جومات په ایران کې د اصفهان جومات، د هرات جامع جومات، دهند جومات او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له یو اوبل سره په اړیکه کې جوړشوي دي.

تمرین:

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوی جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرګی د اوبو په سر کېږدو، د پلونو له ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زیات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معماری یو ه په زړه پورې نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلګونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

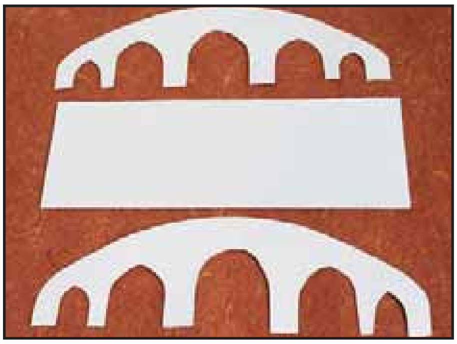

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتي کړئ چې د پُل یو دیوال جوړشي. جوړشوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوا یې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتي په واسطه بیاتي کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړېږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتي کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سرېښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړشي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په ډبل مقوایي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګو یې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندیني برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

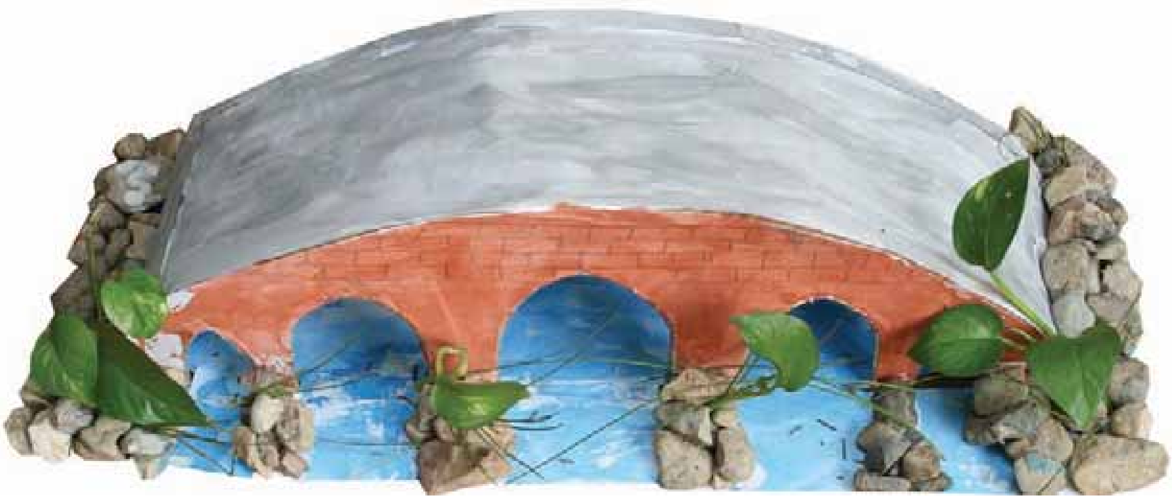

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:

له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحيم تذهيب

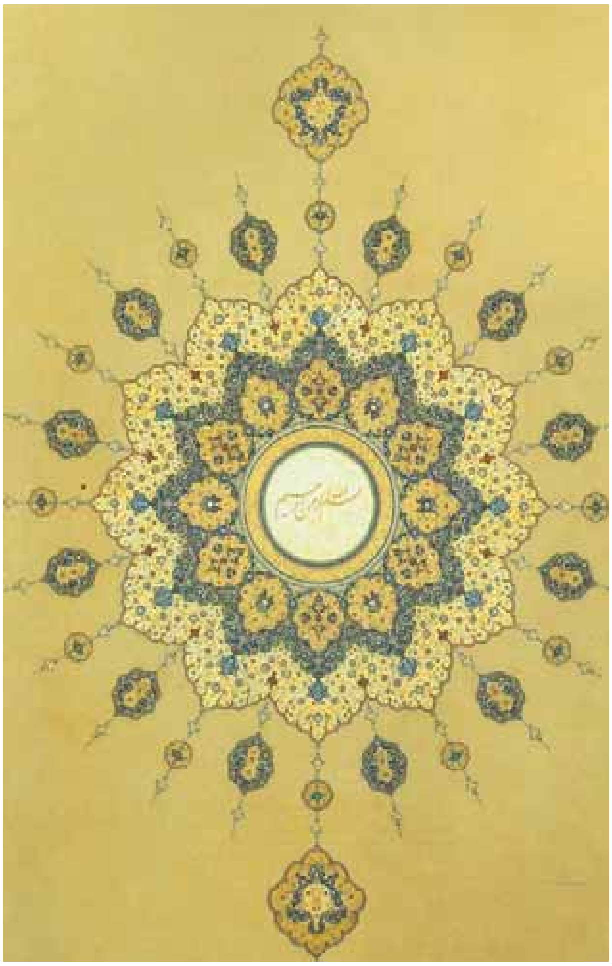

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:

((ان الله كتب الاحسان علي كل شیءٍ)) بی له شکه الله (ج) ښيګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړې ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شيانو د ښکلا وو يوه طريقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه ښه لري چې مسلمان هنرمند بايد د هغې په هکله دقيق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونوڅخه په طراحي او د ظرافت په جوړيدو کې ګټه واخلي او د هر شي په جوړيدوکې مادي عالم له روحي عالم سره پيوند کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندیږي چې له دوی دجغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زربې نړیوال شهرت وموند.

(٤ انځور) په دولسمه هجري پېړۍ کې په هندکې د څرمنې ځلور ټوټې چې په طلایي نقشونو ښکلې کړل شوي دي (د جیوتانا)

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړیو وختوکې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کاریدې او د وخت په تیریدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلوکې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولې سـطحې دوې برخې لـري چې يو يې حاشـيه او بل متن دی. هر يوه سطحه په بېلو بېلـو ديزاينونـو، ليكنو، ښـكلي ليك او يا د حسـن خط او انځورگرى پـه تركيبى بڼه جوړې شوې دي.

مركزي ډيزاينونه د دايرې په شـكل طراحي كېږي چې په ښكليو انځورونو جوړيږي، او د اصلى سـطحې د هـرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تكراريږي چې دا مركزي ډيزاين د (شمشه) يـا (نارنـج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخـه يې څنډه يا (گوښـه) بولـي. كله كله څنډه يا شمشـه په نوروښـكليو ډيزاينونو ډكېږي او كله كله متن پـه يوه تكراري انځوربانديې پوښـل كېږي او حاشي ته په بل ډيزاين ښكلا وركوي.

د لوښو په طراحی كې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانگړي ډيزاينونه كارول كېږي. ختين خاورين لوښـي په بېلو بېلو ډولونو جوړيږي چې دهرې برخې د ښـكلا لپاره يې بېل بېل ډيزاينونـه طراحـي كېږي. د لوښـي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډيزاينونو او خطونو تر منځ يووالى او همغږي ډېر ارزښت لري.

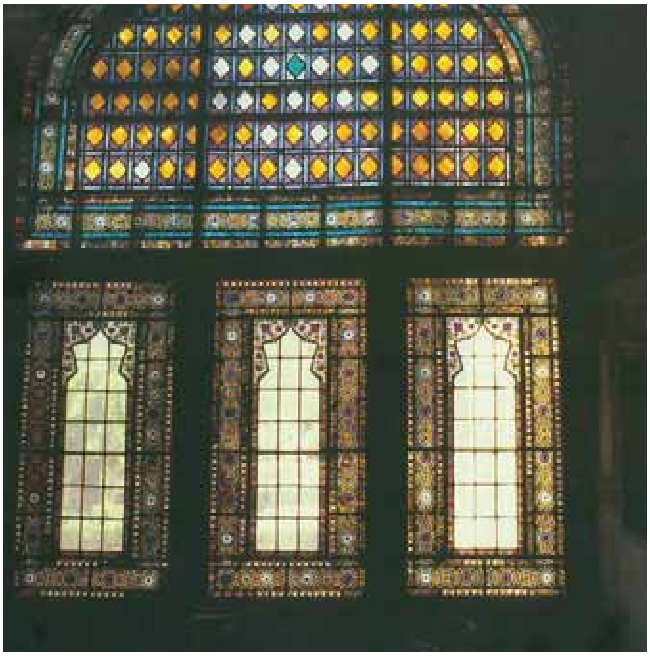

(۳ انځور)شبكه كاري شوی كړكی په اصفهان كې

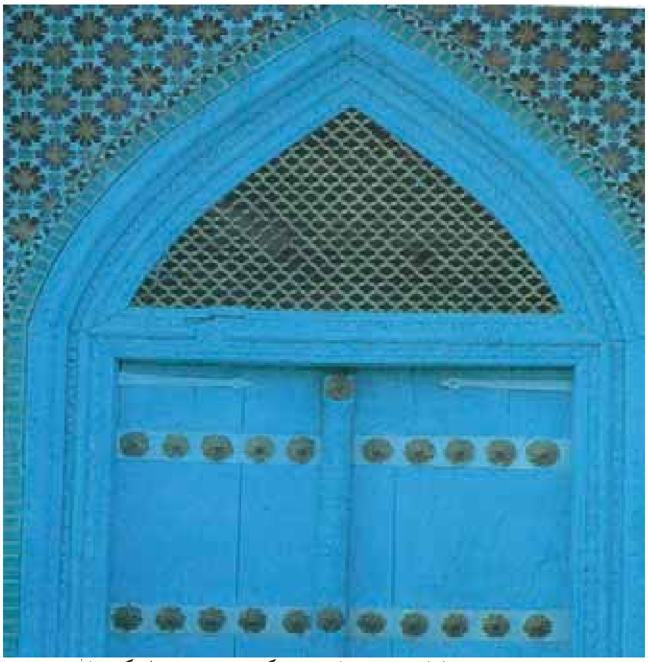

(٤ انځور) په مزار شريف كې د حضرت علي كرم الله وجهه دمقبرې دروازه

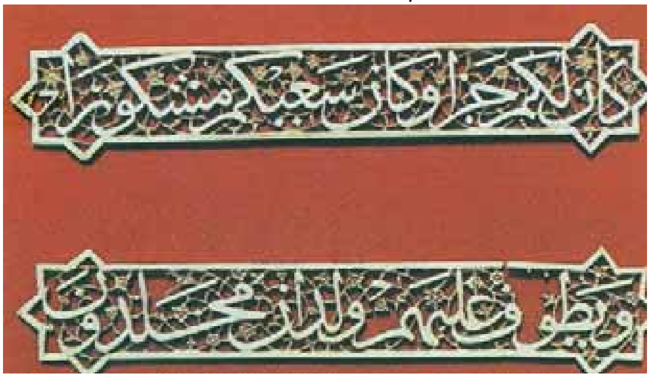

(٥ انځور) د ايران په ارد بيل كې د (شاه اسمعيل د قبر ليكنې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـه هغو اثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو انځوریږي، د لوښــي دځټ، مخ او څنډو اړیکه زیات مهارت ته اړتیا لري.

پـه هغو آثارو کې چې رنـګ کارول کېږي، لکه: ټوکـر اوبدل، قالینې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند باید د رنګ ترکیب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابی پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پیړی.

(٨ تصویر) په١٣٠٠ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې قالینه.

(٧ انځور) په لسمه پیړۍ کې د ترکیې په استانبول کې په یوه تبرلیکنې.

تمرین:

١- داسلامي هنری اثار و مهمې ځانګړتیاوې په ګوته کړئ؟

٢- په اسلامي هنرونو کې وحدت او یوالی څه دلیل لري؟

٣- ستاسې په چاپیریال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

ایا تر اوسه مو د قلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

له خټو څخه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د خټو د لولو (فتیلوی) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور) د لوښي لاندنۍ برخه اول لولی جوړې کړی.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانی تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دختې بوړکی (لولې) د یوه سانتي متر په قطر د قلمدانی دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنی بوړکي د قلمدانی د تلي سره ونښلوئ او بیا د هغې په سر نور بوړکي په ډېر غور او دقت ونښلوي ترڅو د قلم د نیمایي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړکي له یو بل سره ونښلي بوړکي د لاندینی برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بوړکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل سره کلک ونښلي. د کار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوی شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوي ترڅو قلمدانی جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(٥ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بېل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمدانی باندنی برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بوړکیو له طریقې څخه په کار اخیستنه یوه ښکلې قلمداني جوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷

له میناتورۍ سره اشنايي

ولې اسلامي میناتورۍ نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړني انځورگري، دطبیعي علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانگړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحنې انځوریزې شوې. غربي محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوریز کولو کې دخوییړیو په اوږدوکې ډېر پرمختگ وکړ. دوی د ښېلو ښېلو رنگونو،تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیوته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحیوان ابن بختیشوع دکتاب یوه پاڼه په اوومه هجري قمري پېړۍ کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځور) دخواجوی کرماني دیوان: د هماو همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۳- انځور) (هارون الرشید) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدین بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

(٤انځور)

هغو انځورگرانوچې شعرونه یې انځوریزکول، په شعرونو کې نغښتو عقیدتي مفهومونو ته یې ځانگړې پاملرنه درلوده. لویو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بیانول، انځورگرانو هم له ښکلا او رنگونو څخه په گټه اخیستنه دا شعرونه د تصویر په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعگانو سره یې ډېره لگوله. له دې امله میناتور، یو ډول خیال (ذهني) انځور گري ده.

په میناتور کې له طبیعت څخه پیروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنگونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثیل او د ډول ډول موضوعگانو تصویرونه کاږي. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصویروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځلیدونکي رنگونه، بی له حجمه شکلونه، زیات ظرافت او ښکلا، گلونه او بوټي په تازه گۍ کې تصویر شوي دي. فضایي ژوره ښودل شوې ده.په تصویر کې هیڅ سیوري نه لیدل کېږي.

ډېرو انځورگرانو د اسلامي میناتور د شکل نیولو او وده ورکولو په هکله ستړې ونلېږې سرته رسولي دي او ځینو تر هغې هم ستړې دندې تر سره کړې دي چې د دوی له میناتوریو څخه، نورو الهام اخیسته لکه: (جنید السلطان) (کمال الدین بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دی درس کې وینئ.

(۵ انځور)

تمرین:

۱- کومې موضوعگانی په دې انځور گریو کې وینئ؟ د نقاشیو په هکله یې پخپلوکې سره وغږیږئ.

۲- په دی تصویرو کې کوم شکلونه او رنگونه وینئ؟ د انځور گرۍ په هنر کې شکلونو او رنگونو ته پاملرنه وکړئ اویه هکله یې پخپلو کې سره وغږیږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په میناتوریو کې ترکیب بند او مارپیچي حرکتونه پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي.ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کېښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړېږي، چې یو په بل کې اوبدکېږي چې په اسانی سره خلاص او ترل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاني کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې

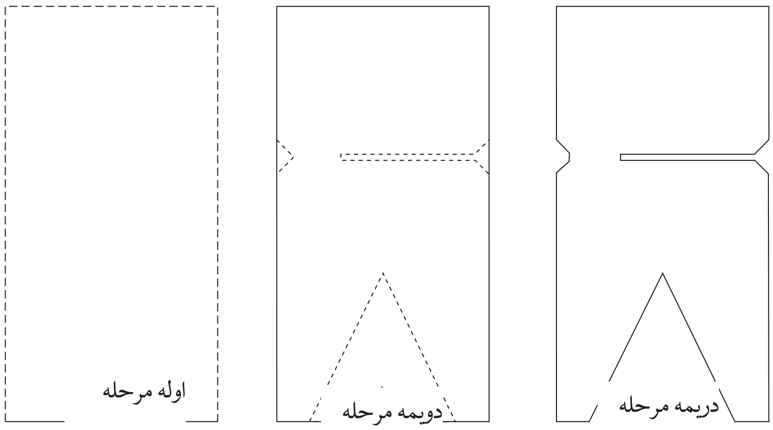

یوه یې (قرآنکریم دکیښودلو) او بله یې د(پښو) برخه ده، لکه: ځنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تیرې چړې او یا بیاتی په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطیل عرض تر پایه پورې بیاتي نه کړئ چې کوچنی برخې نه لویې برخې جلا نه شي. وروسته د پښویا لاندینی برخه کې یې یو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بیاتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بیاتي شوي ځای څخه یو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پیدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او یا په نورو دعاګانو او اسلامي ډیزاینونو ښکلا ورکړئ. دا ډیزاینونه د مقوا کاغذ او رحل په باندنیو دیوالو باندې په تور او سپین ډول او یا رنګه انځور کړی. د دې کار لپاره د رحل باندینیو دیوالونو په لویو او کوچنیو برخو ښکلې ډیزاینونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنیو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بیا په خپل رحل کې قرآنکریم کېږدئ او تلاوت یې وکړئ.

تمرین:

۱- تراوسه مو د قرآنکریم څو ډوله رحلونه لیدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوي دي؟ ایا د رحل په دیوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وې څه ډول دي؟

۲- د رحلو د دیوالونو دیو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه یو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا یې دیوالونه ډیزاین کاري کړئ او د خپلې خوښې په طریقه یې دیوالونو سره ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کيدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو څانګو کې فعاليت کوي؟

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزيږيد.

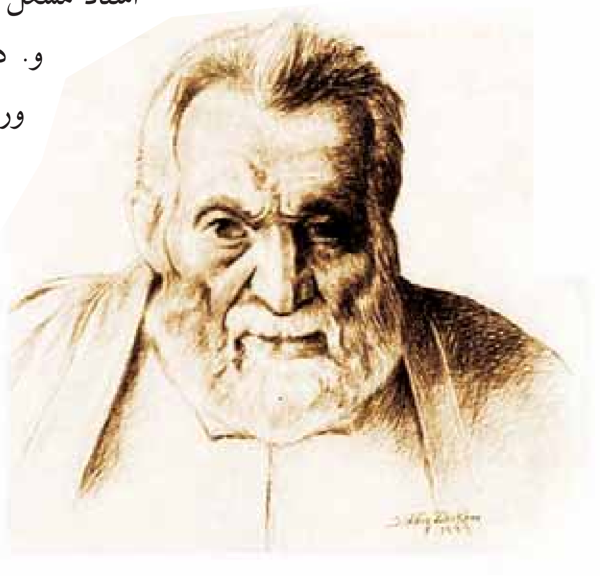

استاد مشعل په يوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې يې هنري کاروته پام ور واوښت. هڅه يې وکړه چې د استاد کمال الدين بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

استاد له میناتور څخه پرته د حاشيو په ښکلا (تذهيب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی.

استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانګړې لاره او روش درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د مکتب له پيروانو څخه حسابيږي. استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي.استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نېټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نېټه د کابل په چهاردهي کې وزېږېد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متونو کې ډېرې مهمې افغاني هنري پديدې ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطۍ د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې.روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کېدل

د قالينې څټ ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟
دقالينې پر مخ څه شی وينئ؟ د قالينې رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينی کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړۍ ځانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.
کــه څــه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليري کولو ســر چينه ده، دقيقــه طراحــي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

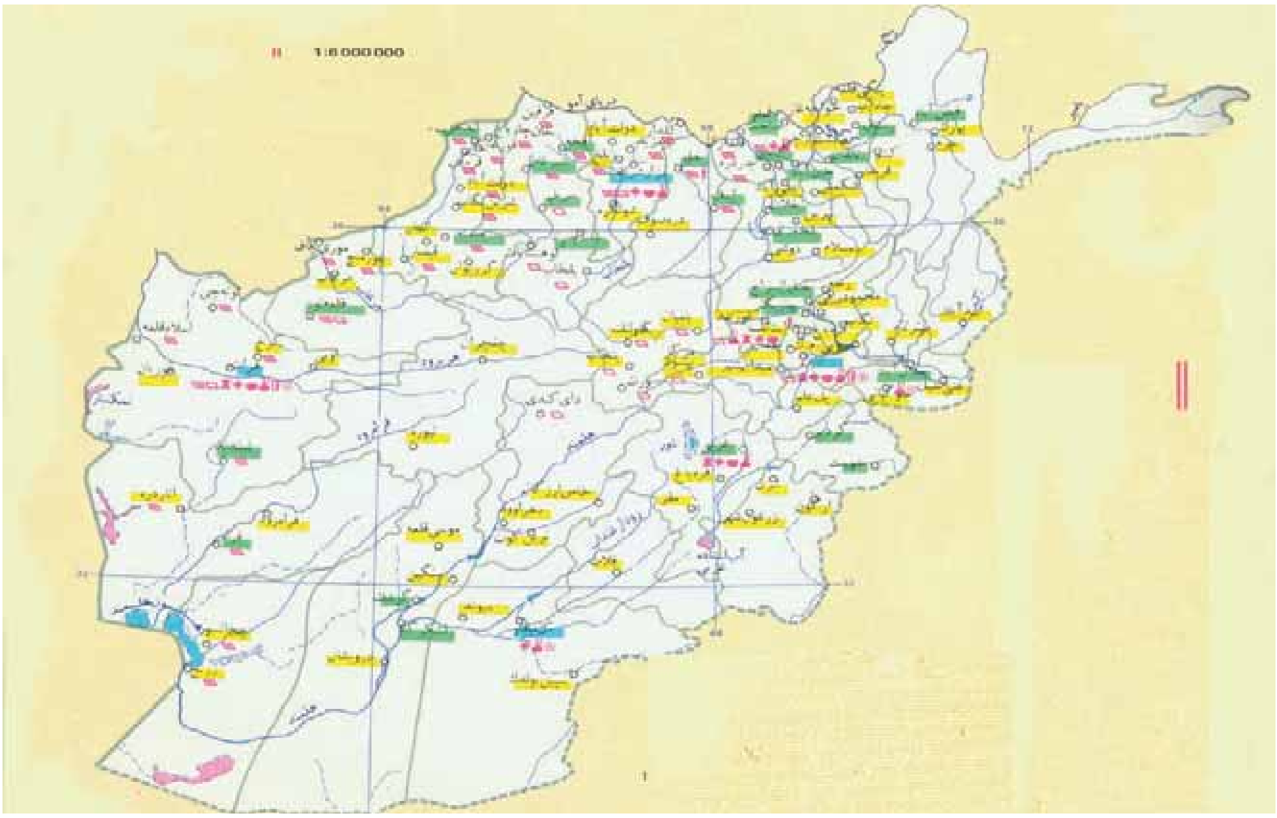

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسلونو ذوق د تاریخ په اوږدوکې
څرګندوي د خلکو هنري مینه
تکواو پارچوته رنګ او ډیزاینونه
وربخښي، ښکلي او نرم فرشونه
اوبي، ودانیو ته د قرآنکریم په مبارکو
آیاتونو ښکلا ورکوي، سفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي
کوي، دروازو، منبرونو او د لرګي
رحلونو ته ښکلا ورکوي، کاري
لوښي ښکلي کوي، ترڅو انسان
هره شیبه د ظرافت او ښکلا سره
اړیکې ولري، نوهغو ته یې ښکلا
او ډیزاینونه ورکړي دي، نن هم
د پوستینو جوړول، د سرامیکي
(کلالي) لوښو جوړول، د ښکلا
غالیو او بدل او ..... د هېواد په
مختلفو سیموکې دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

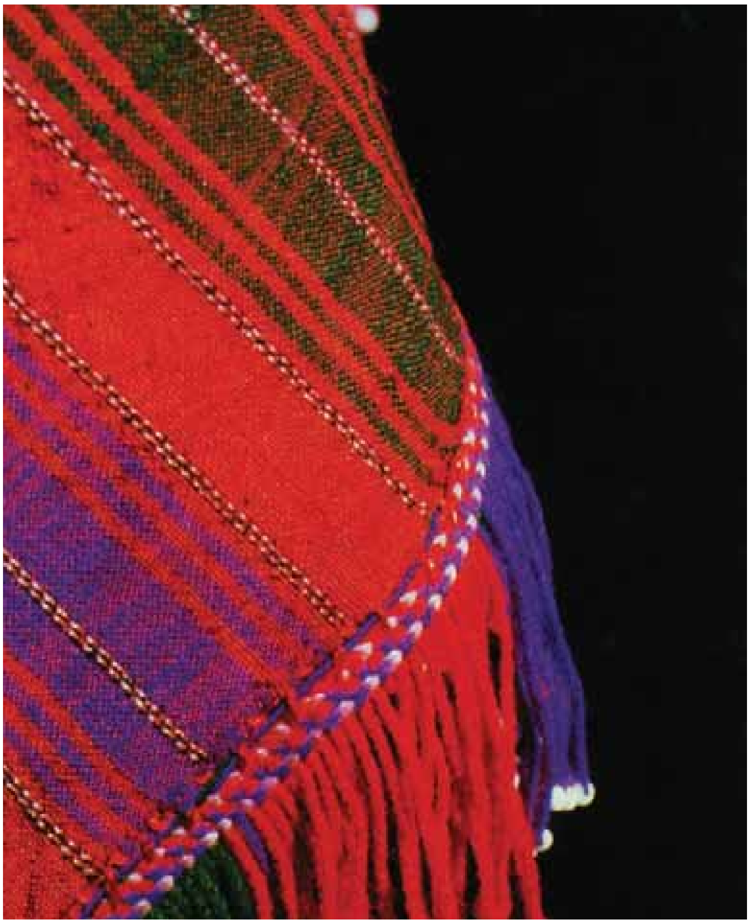

او ډېر وګړي د دغه صنايعو په جوړولګيا دي. څومره چې د تاريخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډيزاينونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطريقو او روښونو انتقال وروستيو نسلونو ته ډيره زياته اړتيا ده.

د لاسي صنايعو توليد سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنيو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زيات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنايعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښارونو کې خلك په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسي صنايع توليدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مريو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتيږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غاليواو بدل، خامك ګنډل وجود لري.په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وريښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکريا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مريوګنډل، خامك ګنډنه، له ختې څخه د سفالي لوښو جوړيدل، کلالي، د لاجور دو د غميو جوړيدل او ډېرينو لوښو د جوړيدو هنرونه ادامه لري. چې يو له هغو څخه په هرات کې ښيښه جوړيدنه ده چې د ځانګړې ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښيښو ويلي کولو څخه وروسته رنګونه ور سره ترکيب کوي چې ميرمنې او نارينه کله ګډ او کله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېل بېل په دې کارونو بوخت دي. او په بېلو بېلو شکلونو ګيلاسونه او ښکلي لوښي د لاس او اور په واسطه توليد وي چې د امريکا او اورپا بازارونو ته يې لار پرانيستي ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا بېلو ښارونو کې ليدل کېږي چې د ټولو سيمو په اثاروکې ورته والی شته دی. د ډيزاينونو، رنګونو او جوړولو طريقې او روشونه يې بېل دي.د هرې سيمې د هنرمندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډيزاينونو او ثارو جوړول بېلې ځانګړتياوې پيدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاريخ په بېلو بېلو دوروکې په هنري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو ځانګو د ودې او تحول سبب شوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنايعو ځانګې لوړو پوړيو ته رسيدلي دي چې ډېر ارزښتناک اثار توليدېږي، لکه: د استالف کلالي(سراميک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلاليو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې يې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرين:

۱- ستاسې په سيمه کې کوم لاسي صنايع شته دي؟

۲- تاسې د هنرونو کومې ځانګې سره اشنا ياست؟

۳- له کوم افغاني هنر سره مينه او علاقه لرئ؟

٤- ايا دهنر د خپلې خوښې ځانګې لپاره نوې نظريه وړاندې کولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړيدو سبب شو دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې کوټه کې ساتل کيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کيدونکو کتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونى سبک دی. چې په مبارکو آياتونو ښکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغونی وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په ګران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړلری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش کال کې د هرات د ښار ښاروالی ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش کال د هرات د ښاروالی د مقام په حکم د پارك هوټل ودانی ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودوو هغه د خلکو نندارې ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالی له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالی په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناځاپي کشفياتو په نتيجه کې د غوريانو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش کال کې پيل شوه دا ننداري دومره په زړه پورې وي چې دميمنې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالی په ډول دې موزيم ته ورکړل.

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لاربښود۱۳۸۰کال
۲- د هنر د لوست لارښود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ۵۳/٤، ۱۳۸۵
۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳۵۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۵- دتجسمي هنرونو سره اشنا کیدل کوډ ۳۵۸/۳۷، ۱۳۸٤ هـ.ش.
٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳۵۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کوډ٤۸۵، ۱۳۸٤ هـ.ش.
۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳۵۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳۵۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکبار، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
۱٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشنا کیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۵۹/۳۰، ۱۳۷۸، هـ.ش.
۱۵- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک. انتشارت ۱۳۵٦ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.
۱۷- د خوشنویسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ۵/ ۲۰٤.
۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷۵ هـ.ش.
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ٤۵۹، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ۵۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲۵- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷۵ هـ.ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library